

СПОГАД ПРО ПЕТРА ВОЛОДИМИРОВИЧА ГОЛОБУЦЬКОГО – ЗАВІДУВАЧА ВІДДІЛУ БІБЛІОТЕЧНИХ ЗІБРАНЬ ТА ІСТОРИЧНИХ КОЛЕКЦІЙ НБУВ

Тетяна ЯКУБОВА,
кандидатка історичних наук,
наукова співробітниця
відділу бібліотечних зібрань та
історичних колекцій Інституту книгознавства
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
ORCID: 0000-0002-2423-1634

Анотація. В статті надаються відомості про сторінки біографії видатного українського книгознавця П. В. Голобуцького. Відмічено значимість ідей та наукової спадщини вченого для сучасних наукових досліджень.

Ключові слова: *П. В. Голобуцький, наукові дослідження, книгознавство, бібліотечні фонди.*

Багаторічна робота у фондах відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ВБЗІК ІК НБУВ) підштовхнула мене до написання невеликих спогадів про Петра Володимировича Голобуцького (1938–2010) – першого завідувача згаданого відділу (1992–2000). Час швидко минає, і пам'ять через роки залишає найбільш цінні сторінки власної біографії, що були пов'язані зі спілкуванням з непересічною творчою особистістю, про яку хочеться згадати «незлим, тихим словом...». Мої спогади про П. В. Голобуцького – це частина моїх майбутніх мемуарів про визначних діячів української науки, з якими мені довелось бачитись чи спілкуватись в різних життєвих ситуаціях в період моєї роботи в НБУВ. Людське життя швидко проходить, і деякі з них, яких я знала особисто, вже відійшли у Вічність, зокрема видатні історики О. М. Апанович, В. В. Кривошея. Серед багатьох науковців, з якими довелося спілкуватися, особливо тепло згадується постать книгознавця та педагога, кандидата філософських наук Петра Володимировича Голобуцького, наукова спадщина якого не перестає бути актуальною на ниві книгознавчих досліджень. Під його керівництвом мені довелося працювати у ВБЗІК

ІК НБУВ у 1993–2000 рр. Петро Володимирович Голобуцький був молодшим сином відомого українського радянського історика, фахівця з проблематики козащини та соціально-економічної історії України Володимира Олексійовича Голобуцького (1903–1993). П. В. Голобуцький дуже любив та шанував свого батька. Він був розпорядником батьківського архіву та надав матеріал з батьківського архіву, значний пласт усної інформації, слушні поради й моральну підтримку історик В. Юсову під час написання книги «Історик Володимир Голобуцький (1903–1993 рр.): життя, наукова і педагогічна діяльність» (Київ, 2011) [1]. Про це згадує історик на сторінках своєї монографії. У «Вступі» до цієї книги автор висловлює подяку П. В. Голобуцькому за підтримку та творчу допомогу під час написання монографії про його батька.

Безумовно, що батько мав значний позитивний вплив на формування особистості П. В. Голобуцького, якому були притаманні патріотизм, захоплення педагогічною діяльністю зі студентами, глибокі знання з вітчизняної та світової історії, філософії, книгознавства, творчий підхід у керівництві ВБЗІК ІК НБУВ. Особливою повагою він відрізняв науковців, які займалися книгознавчими темами, темами з історії українського козацтва. Можливо, з цих причин він надав мені творчу підтримку під час написання дисертації з історії фортеці Очаків періоду козацької доби, коли пішла у Вічність моя перша наукова керівниця О. М. Апанович, яка у 1972–1986 рр. працювала у Центральній науковій бібліотеці АН України (нині – НБУВ) старшим науковим співробітником відділу рукописів. Авторка статті працювала під керівництвом П. В. Голобуцького в складний період власних наукових досліджень, коли деякий час була без наукового керівника, залишаючись здобувачем наукового ступеня кандидата історичних наук в Інституті історії України НАН України. В цей період Петро Володимирович написав позитивну рецензію на мій реферат з історії українського козацтва, який додавався до мого результату кандидатського іспиту з історії України. Він також прочитав перший розділ моєї дисертації та надав цінні поради, а саме включити до історіографії дослідження матеріали праць свого батька – історика козацтва В. О. Голобуцького та матеріали праць польських істориків, які писали про українське козацтво (ці польські історичні праці зберігаються у фонді літератури польською мовою ВБЗІК ІК НБУВ). Тоді добре запам'ятала слова його підтримки про те, що моя наукова робота має перспективи, і що я обов'язково напишу свою дисертацію і закінчу цю наукову справу з добрим результатом. І життя підтвердило ці позитивні прогнози видатного вченого. Необхідно зазначити, що Петро Володимирович мав талант гарного психолога, і часто говорив мені про те,

що бібліотечний працівник має бути психологом на своєму робочому місці. Всі його цінні поради мали надзвичайну вагу, оскільки часто допомагали молодим співробітникам НБУВ в роботі з читачами.

У 2006 році авторка статті успішно захистила свою дисертацію у Національному університеті «Києво-Могилянська академія», а саме: «Місто-фортеця Очаків та його стратегічне значення в російсько-українсько-турецькому протистоянні XVIII ст.» (другий науковий керівник – доктор історичних наук, професор О. І. Гуржій). А у 2015 році у видавництві Олега Філюка в Києві вийшла моя монографія «Фортеця Очаків у XVIII ст.». Під час роботи над дисертацією та монографією мною були враховані всі рекомендації, надані П. В. Голобуцьким щодо теми дослідження. За це йому велика вдячність та шана. Можливо відмітити, що ідеї П. В. Голобуцького про дослідження фонду літератури польською мовою зазначеного відділу ІК НБУВ щодо козацької проблематики живуть і в нашому сьогоденні. Козацька тема у працях польських істориків досліджується в моїх статтях, які друкуються в матеріалах наукових конференцій «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні», «Батурицькі читання», «Конотопські читання». Співробітниками ВБЗІК ІК НБУВ вивчаються матеріали польської україніки для створення наукового каталогу на базі матеріалів фонду літератури польською мовою ВБЗІК ІК НБУВ.

П. В. Голобуцького та О. М. Апанович об'єднували спільні риси характерів – це готовність надати підтримку та творчу допомогу молодим науковцям, толерантне ставлення до них, вміння творчими ідеями випереджати час [2]. Ось чому ми і сьогодні згадуємо цих вчених, їх наукові праці, які не перестають бути актуальними, а також цінуємо їх життєвий досвід як приклад людяності, милосердя, служіння світлим науковим ідеалам. Вони в різні часи працювали у фондах НБУВ, та залишили по собі світлу пам'ять, актуальну наукову спадщину.

13 вересня 2018 року у ВБЗІК ІК НБУВ пройшов круглий стіл, присвячений 100-річчю від дня заснування НБУВ та 80-річчю з дня народження першого завідувача відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій ІК НБУВ Петра Володимировича Голобуцького. Обговорювалися такі теми: питання історії України, що досліджувалися родиною Голобуцьких, історичне бібліотекознавство як складова історичного дослідження, книжкові колекції: теперішній стан та проблеми збереження. У круглому столі взяли участь бібліотечні працівники, які знали П. В. Голобуцького, а саме Т.Є. Мяскова, З. Б. Афанасьева, В. Ю. Соколов, Г. М. Юхимець. Вони поділилися своїми спогадами про видатного науковця, відмітивши гарні риси його творчого характеру та

позитивний вплив вченого на працівників бібліотеки, колег-науковців, студентів. Під час роботи цього круглого столу завідувачка ВБЗІК ІК НБУВ О. В. Заєць коротко розповіла про роль П. В. Голобуцького у налагодженні роботи відділу після 1992 року. Особливу увагу вона звернула на роль Петра Володимировича як укладача бібліографічних покажчиків: «Києво-Могилянська академія у документах і рідкісних виданнях Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського. Вип. 1. Київ, 1995», «Петро Могила (1596–1647): бібліографічний покажчик. Київ, 2003» [3]. О. В. Заєць, яка навчалася у 1992–1997 рр. у Чернігівському державному педагогічному інституті імені Т. Г. Шевченка (історичний факультет), згадувала, що іспит з історії України готувала по статтям П. В. Голобуцького в історичних журналах (Голобуцький П. В. Про запровадження християнства на Русі. Людина і світ. 1988. №1; Ісус Христос: бог, міф, людина. Людина і світ. 1989. № 7, 8, 9). Його статті були в обов'язковому переліку праць з підготовки до семінарських занять. Історикиня згадує, що у неї зберігся записник, куди вона записувала плани і літературу для підготовки семінарських занять, та в її студентські роки в Чернігові підручника з історії України ще не було. Субтельного тоді вже критикували, а підручник Борисенка з'явився лише у 1997 році. Тому викладачі Чернігівського педінституту для вивчення історії України рекомендували студентам кращі наукові статті з цього предмета, до яких увійшли і статті П. В. Голобуцького. Отже, П. В. Голобуцький у 90-х роках ХХ століття був одним з перших дослідників, що писав про становлення християнства і інші релігійні питання в Україні. Відомою стала монографія вченого «Запровадження християнства на Русі – правда і вигадки. Київ : Політвидав України, 1987. 95 с.».

Не втратили своєї актуальності наукові статті вченого з бібліотекознавства та книгознавства:

Голобуцький П. В., Дениско Л. М. Проблеми комплектування та збереження книжкового фонду відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій. Стратегія комплектування фондів наукової бібліотеки : тези доповіді міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 1996). Київ, 1996. С. 116–118;

•Голобуцький П. В., Жлудько Е. М. Результати творчості українського народу: (Національна бібліотека України: виникнення і перші роки існування). Бібліотечний вісник. 1993. №3/4. С. 5–10;

•Голобуцький П. В., Жлудько Е. М. Національна бібліотека як важливий чинник незалежності України. Розбудова держави. Київ, 1993. № 9. С. 53–60;

•Голобуцький П. В., Жлудько Е. М., Селівестова К. Т. Проблеми

підготовки фахівців для бібліотек ХХІ століття. Збірник наукових праць викладачів Київського державного інституту культури. Київ : КДІК, 1995. № 2. С. 61–64;

•Голобуцький П. В. Книгознавство та дослідження історії книги в Україні. Енциклопедія історії України. Київ : Наукова думка, 2007. Т. 4: Ка – Ком. 528 с.;

•Голобуцький П. В. Бібліотека Хрептовичів: люди, події. Книги. Рукописна та книжкова спадщина України: Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів. Київ, 2000. Вип. 5. С. 59–73 та ін.

Я запам'ятала П. В. Голобуцького як талановитого науковця, що відрізнявся надзвичайною працездатністю на бібліотечній та науковій ниві. До нього в бібліотеку завжди приходили науковці, студенти, різні читачі за порадами та науковими консультаціями. На його робочому столі, що був розміщений у сховищі ВБЗІК ІК НБУВ, завжди було багато рукописів його наукових праць та різних книг з історії, філософії, мовознавства, богослов'я та інших наукових дисциплін, якими користувався вчений. Він знав європейські мови та був людиною енциклопедичних знань, мабуть тому і написав багато енциклопедичних статей. Вчений пишався своїми шляхетними предками, що були нетитулованими дворянами і працювали на ниві просвітництва в Україні. П. В. Голобуцький викладав у Київському державному інституті культури, був професором кафедри суспільних дисциплін Київської академії водного транспорту, науковим редактором «Енциклопедії історії України», багатолітнім педагогом.

Видатний книгознавець залишив нам багату наукову спадщину, що розкриває питання книгознавства, історії України, філософії, богослов'я, до якої увійшли монографії, покажчики, наукові статті. Ця наукова спадщина має перспективи наукових досліджень та нового осмислення.

Література:

Юсов В. Історик Володимир Голобуцький (1903–1993рр.): життя, наукова і педагогічна діяльність. Київ : НАН України, Ін-т історії України, 2011. 336 с.

Якубова Т. А. «Перлина» історичної науки – Олена Апанович. Жінка в науці та освіті: минуле, сучасність, майбутнє : матеріали Четвертої міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 130-річчю вищої освіти жінок в Україні (Київ, 6–8 листоп. 2008, Україна). Київ, 2008. С. 275–277.

Відділ бібліотечних зібрань та історичних колекцій. 13 верес. 2018 р. С. 1. URL: facebook.com/viddilbzik (дата звернення: 9.03.2022).

**MEMOIRS OF PETRO VOLODYMYROVYCH
HOLOBUTSKY – HEAD OF THE DEPARTMENT
OF LIBRARY COLLECTIONS AND HISTORICAL
COLLECTIONS OF THE NATIONAL LIBRARY OF
UKRAINE NAMED AFTER V. I. VERNADSKY**

Tetyana Yakubova,
Candidate of Historical Sciences,
Researcher of the Department of Library Collections
and Historical Collections of the Institute of Bibliology
of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky
ORCID: 0000-0002-2423-1634

Annotation. The article provides information about the pages of the biography of the prominent Ukrainian bibliologist P.V Holobutsky. The significance of the scientist's ideas and scientific heritage for modern scientific research is noted.

Key words: *P.V. Holobutsky, research, bibliography, library collections.*

